

Dodatni pouk o umetnosti gotike na Slovenskem za škofjeloške gimnazijce

V jeseni leta 1998 se je v pogovoru s prof. Ivanom Golobom, ki na Gimnaziji Škofja Loka poučuje umetnostno vzgojo, porodila ideja o kratki, nekajurni ekskurziji po najlepših srednjeveških cerkvah na Loškem, namenjeni tistim gimnazijcem, ki so si kot izbirni maturitetni predmet izbrali umetnostno vzgojo. Ideja se mi je zdela zelo koristna, predvsem spričo bogastva in pomena srednjeveških spomenikov v okolici Škofje Loke za ves slovenski prostor. Tako je bil namen ekskurzije seznaniti dijake z umetnostno dediščino iz časa gotike v svojem domačem okolju, pri čemer je bilo potrebno te spomenike postaviti v širši, vsaj slovenski okvir in jih s tem kvalitativno ovrednotiti. Prav tako je bil namen dijakom predočiti usodo te dediščine in njeno življenje od nastanka do danes, načine njene prezentacije ter vse faktorje, ki vplivajo na njen propad.

Za čim boljši učinek ekskurzije se mi je zdelo potrebno, da dijake nanjo pripravim tako, da jim posredujem širši vpogled v umetnost gotike na Slovenskem. Zaradi preobremenjenosti dijakov četrtil letnikov, ki se morajo poleg učenja redne učne snovi posvečati tudi pripravam na maturo, se mi je zdel cikel predavanj nesmiseln. Zato sem se odločil napisati kratko skripto, v kateri je zajet razvoj gotske umetnosti na Slovenskem, seveda pa je tej temi posvetil nekaj časa tudi prof. Ivan Golob v okviru učnih ur. Besedilo skripte obravnava vsako izmed treh osnovnih področij likovnega izražanja (arhitektura, kiparstvo in slikarstvo) v posebnem poglavju, znotraj katerega je podan kronološki razvoj in opisani posamezni pojavi. Dodatna razlaga posameznih pojmov, opredelitve umetnikov, smeri ali posebnosti posameznega sloga so podane v opombah, ki so mišljene kot neločljivi del glavnega besedila. Bolj radovednim, predvsem pa tistim dijakom, ki jih bo obravnavana snov še posebej zanimala, bo v pomoč tudi spisek osnovne literature, ki je dodan na koncu. Za lažjo predstavo in razumevanje podane snovi pa je dodano še obsežno slikovno gradivo.

Skripto so dijaki dobili v zgodnji spomladi, ekskurzijo pa sva s prof. Golobom organizirala v aprilu leta 1999. Najprej smo obiskali podružnično cerkev sv. Andreja na Gostemcem, kjer so se dijaki srečali s freskami furlanske smeri in s poslikanim lesenim stropom iz začetka 16. stoletja. V župnijski cerkvi sv. Janeza Krstnika na Suhi je bil poudarek na »kranjskem prezbitერიju«, ikonografski shemi poslikav v prezbitერიju, predvsem na oboku, ter na problemu ohranjenosti fresk in dejavnikov, ki

vplivajo na njihov propad. Dijaki so tudi samostojno poskusili ugotoviti odnose med posameznimi srednjeveškimi poslikavami v prezbiteriju, spoznali pa so tudi zvezdasto obočno shemo, ki je v gorenjskih cerkvah v 15. stoletju najbolj pogosta. Sledil je obisk podružnične cerkve sv. Križa na Križni gori, kjer so si dijaki ogledali ene najkvalitetnejših fresk z začetka 16. stoletja na Slovenskem in ob njih poiskali ikono-grafske povezave z Bavarsko, natančneje s Freisingom, ter jih tudi zgodovinsko utemeljili. Ob fragmentih fresk, ki se kažejo izpod ometa, so dijaki poskušali tudi odgovoriti na vprašanje, kje in v kolikšnem obsegu bi lahko v tej cerkvi pričakovali še neodkrita freske. Na poti k naslednjemu cilju smo se ustavili še ob Rdečem znamenju tik pred Crngrobom, kjer so dijaki spoznali freske, nastale v približno istem času kot na Križni gori, a izpod čopiča Vida iz Kamnika, prav tako enega najkakovostnejših freskantov zgodnjega 16. stoletja na Slovenskem. Tu je bila še posebej izpostavljena problematika ohranjenosti fresk. Na koncu smo obiskali še najbolj kompleksen spomenik srednjeveške umetnosti na Gorenjskem, podružnično cerkev Marijinega Oznanjenja v Crngrobu. Tu so dijaki spoznavali odnose med posameznimi arhitekturnimi sklopi, ki niso nastali sočasno, ter stilistične posebnosti vsakega izmed njih. Samostojno so poiskali arhitekturni člen, v našem primeru sklepnik, ki se od drugih loči po kakovosti izdelave, je pa z drugimi sočasen; seznanili pa so se tudi s kamnoseškim znamenjem in izpovedno vrednostjo tovrstnih znakov. Kot posebno zanimivost so si ogledali obok ladje z zgornje strani in ob tem spoznali način gradnje le-tega. Ob ogledu spomenika so dijaki spoznavali pomen in kompleksnost slikarskega okrasa Crngroba od najstarejših fresk z začetka 14. stoletja, prek mojstrov, ki v slovenskem merilu pomenijo višek kakovosti v svojem času (Mojster crngrobske fasade, mojster Bolfgang), do že povsem dekorativno poslikanega oboka prezbiterija iz sredine 17. stoletja. Ob ogledu so spoznali tudi usodo tako kiparskih kot slikarskih stvaritev skozi čas.

Ker sem želel dobiti tudi povratno informacijo, so dijaki po ogledu vsakega posameznega spomenika izpolnili vprašalnik z vprašanji, ki so se navezovala bodisi neposredno na ogled spomenika, ali pa so zahtevala širše poznavanje snovi. Uvodni vprašalnik je bil splošne narave. Iz odgovorov, ki sem jih dobil 16, je bilo razvidno, da razen enega dijaka ni skripte temeljito predelal nihče, čeprav jo je večina vsaj prebrala. Očitno je tudi, da je bila snov za dijake nova, saj so nekateri med seboj pomešali tudi bistvene stvari, razložene v skripti. Kljub temu pa je večina dobila vsaj osnovni vpogled v snov in sliko razvoja umetnostnega snovanja v času gotike na Slovenskem. Mislim, da je treba to negotovo obvladovanje snovi pripisati predvsem preobremenjenosti dijakov tik pred maturo ter obilici podatkov in terminoloških izrazov, ki so bili dijakom novi in se še niso »usedli«. Nasprotno pa je bilo opazno zelo pozorno in zbrano sledenje razlagi na sami ekskurziji in, kar je najpomembnejše, da ima večina dijakov zelo dober dar opazovanja.

Iz vsega tega je razvidno, da bi bilo mnogo bolje, če bi dijaki dobili gradivo vsaj dva do tri mesece pred ekskurzijo. Sam potek ekskurzije je tej stopnji primeren, morda bi kazalo v bodoče zaradi njene arhitekturne vrednosti vključiti tudi župnijsko cerkev sv. Jakoba v Škofji Loki, vendar na ta račun nikakor ne bi smeli izpustiti nobene izmed cerkva, ki smo jih obiskali na tej ekskurziji. Razmisliti bi kazalo tudi

o tem, da bi ekskurzijo izvedli že v jesenskem času, morda konec oktobra, saj sta meseca april in maj zaradi bližajoče se mature manj primerna.

V celoti gledano je bil namen ekskurzije in priprav nanjo dosežen. Dijaki so ne le pridobili osnovno poznavanje umetnostnega snovanja v poznem srednjem veku na naših tleh, ampak je bilo iz njihovih reakcij razvidno, da je pri njih ekskurzija vzbudila živo zanimanje za to obdobje. Prav neposreden stik z materialom in poskusi samostojne interpretacije le-tega so najboljša vzpodbuda k raziskovalnemu delu tudi v bodoče. Tudi za tiste dijake, ki ne bodo študirali na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete, na Akademiji za likovno umetnost ali na kateri izmed podobnih smeri, je bil to dobrodošel uvod v dojemanje in vrednotenje starejše umetnosti. To pa bodo pri svojem delu še kako potrebovali, saj so s tem, da so si kot izbirni maturitetni predmet izbrali umetnostno vzgojo, dokazali, da jih likovno ustvarjanje zanima. Zelo verjetno bo na tak ali drugačen način s tem povezana tudi njihova nadaljnja življenjska pot.

Opomba

¹ Ta skripta je v tisku.